

Rodney Kingin ruumis

GOODING-WILLIAMS, Robert (ed.) Reading Rodney King. Reading Urban Uprising. Routledge, New York & London, 1993.

Ennen kuin Suomesta on tullut monien rotujen ja kulttuurien maa, Suomesta näyttää tulleen rasistinen maa. Onneksi useissa maissa on kokemuksia siitä, miten eri rodut ja kulttuurit elävät sopusoinnussa keskenään tai ajautuvat yhteen törmäyksiin. Erinomainen oppikirja tässä suhteessa on Robert Gooding-Williamsin toimittama teos, jossa analysoidaan Los Angelesin vuoden 1992 mellakoita, jotka alkoivat kun oikeus vapautti neljä valkoista poliisia, joita syytettiin mustan Rodney Kingin pahoinpitelystä. Tärkeänä todistuskappaleena oikeudenkäynnissä oli yksityishenkilön sattumalta otama video.

Jotkut ovat verranneet vuoden 1992 mellakoita (joissa 52 ihmistä sai surmansa, 2383 loukkaantui ja 16291 pidätettiin) vuoden 1965 mellakoihin Los Angelesin Wattsin kaupunginosassa. On kuitenkin olemassa yksi ero, huomauttaa Thomas Dumm artikkelissaan, ja se on, että kaikki tiedävät kuka on Rodney King, mutta kuka muistaa Marcus Fryen, miehen, jonka pidättäminen käynnisti Wattsin mellakat. Tämä ero on merkittävä ja tiedotusvälineillä on osuus tämän eron luomisessa.

Ensin mediat loivat kuvan tapahtumasta (Rodney Kingin pahoinpity, oikeudenkäynti, mellakat) uutisena, joka sai epätaivallisuuden ja uutuuden auran. Jonkin ajan kuluttua se oli vanha uutinen, joka unohdettiin. Tämän rakennelman purkamiseksi kirja on kirjoitettu. Kirjoittajien mukaan tapahtuma täytyy osata lukea ja kirja on lukemisenopas; Lukea Rodney Kingiä, lukea mellakoita. Kirjan tavoitteena on ensinnäkin osoittaa, miten tapahtumat ovat seurausta taloudellisesta epätasa-arvosta, lisääntyneestä köyhyydestä, voitontavoittelusta, mustien miesten kehnoista työllisyystilan-

teesta, rasismista, vaarasta, kaupunkipoliitikasta ja poliisin väkivallasta. Tällainen tapahtumien laajempaan kontekstiin asettaminen on varsin tavallista yhteiskuntatieteissä ja kirjassa on useita hyviä esimerkkejä tämänkaltaisesta analyysistä. Toinen kiinnostavampi ja epätavallisempi osa medioiden luoman myytin hajottamista teoksessa on analysoida oikeudenkäyntiä näytelmänä ja pelisääntöjen noudattamisena.

Kiista näkemisestä

Asian piti olla itsestään selvä. Oli evidenssi, oli videonauha. Mutta mitä näkivätkään valkoiset tuomarit, puolustusasianajajat ja poliisit. Puolustuksen väite oli, että poliisit pelkäsivät Rodney Kingiä. Tämä kuulostaa uskottomalta. Maassa makaa liikkumaton ruumis, jota poliisit yhä uudelleen hakkaavat. Miten tämä ruumis voisi olla pelon lähde. Tätä ongelmaa pohtii kirjoituksessaan Judith Butler. Tuomarit ja valamiehet olivat varmasti aivan vilpittömiä. Eivät he olleet pahoja tai valehdelleet. He todella näkivät mitä he sanoivat näkevänsä. He näkivät maassa makaavan liikkumattoman mustan ruumiin uhkaavan valkoisia poliiseja. Miten tämä on mahdollista?

Ongelman selvittämiseksi Butler ottaa avukseen Franz Fanonin upean kirjoituksen "Katso, neekerit!", jossa Fanon kuvaa sitä prosessia, jossa syntyy mustan miehen tietoisuus omasta ruumiistaan: mustaa miestä osoitetaan sormella kadulla, nimitetään neekeriksi ja pelätään. Mustan ruumiin ei tarvitse tehdä mitään, se on pelottava siksi, että se on musta. Tämän rakennelman toistivat poliisit, puolustusasianajajat ja tuomarit "nähdessään" kuinka Rodney Kingin ruumis uhkasi poliiseja. Kimberle Crenshaw ja Gary Peller toteavatkin kirjoituksessaan, että Kingin hakkaaminen muistutti enemmän 1950- ja 1960-lukujen vanhanajan viharasismia kuin 1980- ja 1990-lukujen moderneja kiistoja ethnosentrismista ja multikulturalismista. Eikä maassa makaava äänetön musta mies todellakaan ole mikään uusi asia Yhdysvaltojen historiassa. Houston Barker palauttaa mieleen orjuuden ajan, jolloin musta mies ei voinut todistaa oikeu-

dedessa valkoista vastaan ja soveltaa Umberto Ecoa määrittelemään semiotiikasta tieteenä, joka tutkii kaikkea mitä voidaan käyttää valehtelemiseen, ja väittää Rodney Kingin hiljaisuuden toistavan valheen retorikan.

Tuomarit pelkäsivät erilaisuutta ja tuomioissaan toivat esiin salaisen toivomuksen, että Rodney Kingiä hakattaisiin, väittää Dumm upeassa analyysissään rasismien, poissulkemisen ja normalisoivan yhteisön historiasta. Hän osoittaa, miten pelosta syntyvästä yksinkertaisesta viharasismista, joka sai tieteellisen asun 1800-luvun darwinilaisissa biologis-kausallisissa teorioissa, joissa mustuutta pidettiin sairautena, on siirretty hienovaraisempaan rasismiin. Tätä tukevat yhteiskuntatieteilijät tilastollisilla malleillaan, joissa rotu korreloi rikollisuuden kanssa. Rikostilastoja tutkien havaitaan, että todennäköisesti rikollisen ruumis on isokokoinen, leveähartiainen, isokätinen ja musta. Juuri kuten Rodney Kingin ruumis. Mutta entä jos hän olikin jalkapallonpelaaja? Tällaisia vaihtoehtoja tilastot eivät ota huomioon: ruumis kertoo totuuden. Tämän vahvistaa myös Henry Louis Gates, nykyisin Harvardin yliopiston professori, kertoessaan miten häneltä toistuvasti kysyttiin: "pelaatko jalkapalloa", mikä tarkoitti, "mikä urheilulaji toi sinut Yaleen?": musta ruumis sinänsä merkitsee huonommuutta.

Valkoinen laakso

Oikeudenkäynnissä oli kuitenkin kyse muustakin kuin vain välittömästi tunteen lailla ulos pursuavasta pelkoviharasismista. Se oli loistokas näytelmä huolella laadittuine käsikirjoituksineen.

Ensimmäiseksi valittiin näyttämö. Patricia Williamsin mukaan se on vähän samaa kuin valittaisiin olympialaisten pitopaikka. Jokainen Kalifornian oikeus osallistui kilpailuun. Sekoittuneessa Kaliforniassa oli vaikea löytää sopiva paikka, mutta lopulta löytyi Simi Valley, jossa värillisiä on 1,5 %. Siellä valkoisia poliiseja ei kohdeltaisi epäoikeudenmukaisesti.

Näytelmän juoni oli kääntää koko asetelma ylösalaisin. Poliisien sijasta oikeudenkäynnin kohteena olikin Rodney King, sa-

novat Melvin Oliver, James Johnson ja Walter Farrell. Kysymys, jota pohdittiin, koski Rodney Kingin ruumista. Oikeudenkäynnissä videofilmi paloiteltiin ja jäädytettiin liikkumattomiin mikrohelkiin, joita ekspertit huolella analysoivat.

Todellinen kysymys ei kuitenkaan ollut se liikkuko ruumis videota filmattaessa, vaan se, että se oli liikkunut ennen sitä. Tämän osoittaa Dumm hyvin artikkelissaan. Rodney King oli tavattu valkoisten asuinalueella. Segregatio, poissulkeminen ja tarkkailu eivät ilmeisesti jostain syystä olleet toimineet. Kingin läsnäolo valkoisella alueella toi poliisien ja tuomarien mieleen tapahtuman vuonna 1987, jolloin mustat jenginuoret ampuivat valkoisen naisen valkoisella alueella Westwoodissa. Edelleen valvonta ei ollut toiminut sinäkään mielessä, että video tapahtumasta oli amatöörvideo. Sitä ei oltu käsitelty, muokattu ja tuotettu, vaan se oli täysin kontrolloimaton. Asioiden oikea järjestys olisi ollut se, että poliisi olisi monitoroinut julkista tilaa helikoptereillaan, autoillaan ja videokameroillaan. Kingin järjestykseen panemisessa oli siis loppujen lopuksi kyse yhteiskunnallisen kaaoksen torjumisesta, kuten Williams osoittaa. Oikeudenkäynnissä poliisit olivat aina poliisiosasto, vastapuoli oli Rodney King, yksilö ja hänen kaltaisen-sa.

Entä Suomi?

On selvää, että vuoden 1992 mellakat ovat olleet tärkeä tapahtuma Yhdysvalloissa ja niillä on ollut useita seurauksia. Esimerkiksi uskonnolliset väkivallat käyttäneet mellakoita yhtenä lisäperusteluna vaatimuksilleen hyvinvointivaltion lakkauttamisesta tulkitessaan mellakat osoituksena liberaalien projektien epäonnistumisesta. "Olemme tehneet koko ympyrän", Michael Omi ja Howard Winant kirjoittavat, "köyhyys ja diskriminaatio nähtiin aikaisemmin syynä vaatia valtion toimintaa. Nyt entinen ratkaisu (valtion toiminta) nähdään syynä ongelmiin (ihmisten riippuvuus), ja mikä ennen oli ongelma (köyhyys) on nyt ratkaisu (markkinat)".

Mutta onko teos vain Yhdysvaltojen poikkeuksellisuudesta kertova teos, vai

onko se relevantti myös Suomessa? Voisiko Suomessa syntyä Los Angelesin mellakoiden kaltaisia moniroituisia postmoderneja leipämellakoita? Voisivatko tiedotusvälineet Suomessa tehdä tapahtumasta näytelmän, joka hämärtää todelliset prosessit ja syyt? Mielestäni kirja antaa vastauksen näihin kysymyksiin ja siksi se on ajankohtainen ja tärkeä myös Suomessa.

Eräs mellakoiden syy oli se, että mustat ja latinot eivät tulleet toimeen korealaisten kauppiaiden kanssa. Kun latinoilta kysyttiin, miksi he ryöstävät ja polttavat korealaisten kauppiaita, he sanoivat vihaavansa korealaisia, "kaikki vihaavat korealaisia". Kirjan eräissä artikkeleissa epäillään, että syynä tällaiselle vihalle saattaa yksinkertaisesti olla jokin pieni tapojen erillaisuus, korealaiset eivät ehkä hymyile yhtä paljon, eivät katso silmiin, eivät anna rahaa käteen.

Sanomalehdillä, elokuvilla ja televisio-ohjelmilla on tärkeä rooli tällaisen vihan luomisessa ja erillisuuden määrittelyssä.

Yhdysvalloissa ne loivat mielikuvia esimerkiksi mustista työttömistä ja rikollisista, ja liittivät mustuuden epäjärjestykseen. Huolimatta siitä olivatko nämä kuvat valheellisia vai todellisia, vähitellen ne juurtuivat ja ennen pitkää rodullinen luokittelu tunkeutui kaikkialle kunnes syntyi yhteiskunta, jossa rodullinen identiteetti ja luokittelu on kaikkea sosiaalista elämää määrittävä piirre. Uskaltaisni väittää, että Suomessa on aloitettu tällainen määrittely ja luokittelu. Tutuja ovat kuvat venäläisistä mustanpörssin kauppiaista, laiskoista somaleista, kiinalaisista (jotka eivät vielä ole edes saapuneet Suomeen) öykkäreistä. Tällaisessa tilanteessa Rodney Kingin tapausta analysoivan teoksen ansio on selittää, miten rotulevottomuudet syntyivät vähitellen ja huomaamatta kehittyneistä rakenteista, joissa valheella ja sattumanvaraisilla tekijöillä on myös roolinsa.

Anne Haila

Atlas/ti — työkalupakki laadulliseen analyysiin

MOILANEN, Timo & ROPONEN, Seppo. Kvalitatiivisen aineiston analyysi Atlas/ti-ohjelman avulla. Menetelmäraportteja ja käsikirjoja 2/1994. Kuluttajatutkimuskeskus.

MUHR, Thomas. Atlas/ti — Computer Aided Text Interpretation & Theory Building. Release 1.1E User's manual. 2nd edition. Berlin 1994.

Määrällisessä tutkimuksessa tietokoneiden käyttö on jo pitkään ollut itsestään selvää. Tilastollisia analyyseja on tehty atk-pohjaisesti 1960-luvulta lähtien eikä kukaan kaipaakaan laskutikkua takaisin. Laadullisessa analyysissä tietokoneiden käyttö on yleistynyt vasta kymmenen viime vuoden aikana. Syyt ovat osin teknisiä: laadullisessa tutkimuksessa konetta tarvitaan koko tutkimusprosessin ajan, mikä edellyttää kohtuuhintaisia ja suorituskykyisiä henkilökohtaisia tietokoneita. Mutta kuten Moilanen & Roponen menetelmäraportissaan muistuttavat, syyt ovat myös kulttuurisia: kvantitatiivisiin aineistoihin erikoistuneet tutkijat ovat suhtautuneet tietokoneisiin myönteisemmin kuin kvalitatiivisten aineistojen tutkijat, jotka yhä hieman epäilevät tietokoneavusteisen analyysin mahdollisuuksia.

Ilmeisesti näiden epäilyjen vuoksi lähes kaikissa lukemissani atk-pohjaisissa laadullisia menetelmiä käsitelleissä kirjoituksissa on katsottu aiheelliseksi varoittaa ohjelmiin liittyvistä liiallisista toiveista tai uhkista, joten liitytään joukkoon: ohjelmat ovat vain apuvälineitä, jotka lähinnä korvaavat vaikeasti käsiteltävät A4-vuoret, marginaalimerkinnot, kortistot, memot, avainsanojen merkittämisen tekstiin, värikynät, sakset, liiman jne. Ne eivät itse tee ajattelutyötä sen enempää kuin tekstinkäsittelyohjelma kirjoituksia.

Moilanen ja Roponen pyrkivät useassa eri kohdassa todistelemaan, ja vieläpä hyvällä menestyksellä, etteivät he ole tietoko-